

Luk

Chapter 6

Javanese Interlinear

Reference: Javanese Bible (SABDA)

- 1 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ
Dados nanging wonten-ing dinten-Sabat tindak Panjenenganipun mlebet-ing
[G1096](#) [G1161](#) [G1722](#) [G4521](#) [G1279](#) [G0846](#) [G1223](#)
- σπορίμων; καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦσθιον τοὺς
pategalan lan nyabut para murid Panjenenganipun lan dhahar ing
[G4702](#) [G2532](#) [G5089](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G2532](#) [G2068](#) [G3588](#)
- στάχυας, ψώχοντες ταῖς χερσίν.
wit-gandum ngosoki ing asta
[G4719](#) [G5597](#) [G3588](#) [G5495](#)

Ing sawijining dina, pinuju dina Sabat, nalika Gusti Yesus tindak nglangkungi pategalan gandum, para sakabate padha methiki wewulen, banjur dipusus ing tangane, isine dipangan.

- 2 τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπαν, Τί ποιεῖτε ὁ
sawetawis nanging saking tiyang-Farisi ngandika Kénging-menapa nindakaken ingkang
[G5100](#) [G1161](#) [G3588](#) [G5330](#) [G3004](#) [G5101](#) [G4160](#) [G3739](#)
- οὐκ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν?
boten kalilan wonten-ing dinten-Sabat
[G3756](#) [G1832](#) [G3588](#) [G4521](#)

Nanging banjur ana wong Farisi sawatara kang padha ngaruh-aruhi: “Yagene kowe padha nindakake kang ora diparengake ing dina Sabat?”

- 3 καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ
lan mangsuli dhateng piyambakipun ngandika sang Gusti-Yésus Punapa-boten
[G2532](#) [G0611](#) [G4314](#) [G0846](#) [G3004](#) [G3588](#) [G2424](#) [G3761](#)
- τοῦτο ἀνέγνωτε, ὁ ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅποτε ἐπέινασεν αὐτὸς,
runika sampun-maos punapa dipun-tindakaken Dháwud nalika luwe piyambakipun
[G3778](#) [G0314](#) [G3739](#) [G4160](#) [G1138](#) [G3753](#) [G3983](#) [G0846](#)
- καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ ὄντες;
lan para sesarengan piyambakipun wonten
[G2532](#) [G3588](#) [G3326](#) [G0846](#) [G1510](#)

Gusti Yesus tumuli paring wangsulan, pangandikane: “Apa kowe padha maca bab apa kang katindakake dening Senapati Dawud sapandhereke kabeh nalika keluwen,

- 4 ὥς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς
kados mlebet dhateng ing dalem Gusti Allah lan ing roti ing
[G5613](#) [G1525](#) [G1519](#) [G3588](#) [G3624](#) [G3588](#) [G2316](#) [G2532](#) [G3588](#) [G0740](#) [G3588](#)
- προθέσεως λαβὼν, ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ’ αὐτοῦ, οὓς
prasaja mendhet dhahar lan maringi dhateng sesarengan piyambakipun ingkang
[G4286](#) [G2983](#) [G5315](#) [G2532](#) [G1325](#) [G3588](#) [G3326](#) [G0846](#) [G3739](#)
- οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς?
boten kalilan dhahar kajawi namung namung para imam
[G3756](#) [G1832](#) [G5315](#) [G1487](#) [G3361](#) [G3441](#) [G3588](#) [G2409](#)

anggone banjur lumebet ing Padaleman Suci, mundhut roti cecaosan, nuli didhahar, lan para pandhereke iya banjur padha diparingi, mangka ora ana kang kawenangake mangan iku kajaba mung para imam.”

5 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Κύριός ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ
lan ngandika dhateng-piyambakipun Gusti punika saking dinten-Sabat sang
[G2532](#) [G3004](#) [G0846](#) [G2962](#) [G1510](#) [G3588](#) [G4521](#) [G3588](#)

Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.
Putraning ing manungsa
[G5207](#) [G3588](#) [G0444](#)

Nuli ngandika maneh: "Putraning Manungsa iku Gustine dina Sabat."

6 Ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν
Dados nanging wonten-ing sanèsipun dinten-Sabat mlebet Panjenenganipun
[G1096](#) [G1161](#) [G1722](#) [G2087](#) [G4521](#) [G1525](#) [G0846](#)

εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν; καὶ ἦν ἄνθρωπος
dhateng ing papan-pangibadah lan mulang lan wonten tiyang
[G1519](#) [G3588](#) [G4864](#) [G2532](#) [G1321](#) [G2532](#) [G1510](#) [G0444](#)

ἐκεῖ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.
wonten-ing-ngriku lan ing asta piyambakipun ingkang tengen punika garing
[G1563](#) [G2532](#) [G3588](#) [G5495](#) [G0846](#) [G3588](#) [G1188](#) [G1510](#) [G3584](#)

Kacarita pinuju ing dina Sabat liyane Gusti Yesus lumebet ing papan pangibadah banjur memulang. Ing kono ana wong kang ceko tangane tengen.

7 παρετηροῦντο δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι,
ngawat-awati nanging Panjenenganipun para ahli-Torèt lan para tiyang-Farisi
[G3906](#) [G1161](#) [G0846](#) [G3588](#) [G1122](#) [G2532](#) [G3588](#) [G5330](#)

εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύει, ἵνα εὕρωσιν κατηγορεῖν
punapa wonten-ing ing dinten-Sabat nyarasaken supados manggihaken ndhakwa
[G1487](#) [G1722](#) [G3588](#) [G4521](#) [G2323](#) [G2443](#) [G2147](#) [G2723](#)

αὐτοῦ.
Panjenenganipun
[G0846](#)

Para ahli Toret lan para wong Farisi padha ngulatake, apa bakal nyarasake wong ing dina Sabat, iku supaya bisa oleh dhadhakan anggone ngiluputake Panjenengane.

8 αὐτὸς δὲ ἦδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, εἶπεν δὲ
Panjenenganipun nanging mirsa ing panggalih piyambakipun ngandika nanging
[G0846](#) [G1161](#) [G1492](#) [G3588](#) [G1261](#) [G0846](#) [G3004](#) [G1161](#)

τῷ ἀνδρὶ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἔγειρε, καὶ στηθι
dhateng tiyang-jaler ingkang garing gadhah ing asta, Ngadega lan jumeneng
[G3588](#) [G0435](#) [G3588](#) [G3584](#) [G2192](#) [G3588](#) [G5495](#) [G1453](#) [G2532](#) [G2476](#)

εἰς τὸ μέσον. καὶ ἀναστὰς, ἔστη.
wonten-ing ing tengah lan ngadeg jumeneng
[G1519](#) [G3588](#) [G3319](#) [G2532](#) [G0450](#) [G2476](#)

Nanging Panjenengane ora kekilapan marang kang dadi osiking atine wong-wong mau, tumuli ngandika marang kang ceko: "Ngadega, mapana ing tengah kene!" Wonge banjur ngadeg mapan.

9	εἶπεν ngandika G3004	δὲ nanging G1161	ὁ sang G3588	Ἰησοῦς Gusti-Yésus G2424	πρὸς dhateng G4314	αὐτούς, piyambakipun G0846	Ἐπερωτῶ Kula-tanglet G1905			
	ὁμᾶς, panjenengan-sedaya G4771		εἰ punapa G1487	ἔξεστιν kalilan G1832	τῷ wonten-ing G3588	σαββάτῳ dinten-Sabat G4521	ἀγαθοποιῆσαι nindakaken-saé G0015	ἢ utawi G2228		
	κακοποιῆσαι? nindakaken-ala G2554	ψυχὴν nyawa G5590	σῶσαι nylametaken G4982		ἢ utawi G2228	ἀπολέσαι? nyirnakaken G0622				

| Gusti Yesus tumuli ngandika marang wong-wong mau: "Aku takon marang kowe: Apa kang kepareng ditindakake ing dina Sabat, gawe becik, apa gawe ala, nylametake apa ngrusak nyawa?"

10	καὶ lan G2532	περιβλεψάμενος mirsani-sakubeng G4017	πάντας sedaya G3956	αὐτούς, piyambakipun G0846	εἶπεν ngandika G3004	αὐτῷ, dhateng-piyambakipun G0846		Ἔκτεινον Ulungna G1614		
	τὴν ing G3588	χεῖρά asta G5495	σου. panjenengan G4771	ὁ sang G3588	δὲ nanging G1161	ἐποίησεν, nindakaken G4160	καὶ lan G2532	ἀπεκατεστάθη pulih G0600	ἢ ing G3588	χεῖρ asta G5495
	αὐτοῦ. piyambakipun G0846									

| Sawise ngandika mangkono nuli mirsani mubeng marang wong-wong mau, banjur ngandika marang kang ceko: "Tanganmu athungna!" Wong mau iya banjur nindakake mangkono, wasana tangane waras.

11	αὐτοὶ piyambakipun G0846	δὲ nanging G1161	ἐπλήσθησαν kapenuhan G4130	ἀνοίας, muring G0454	καὶ lan G2532	διελάλουν ngobrol G1255	πρὸς dhateng G4314			
	ἀλλήλους satunggal-lan-sanèsipun G0240		τί punapa G5101	ἂν badhe G0302	ποιήσαιεν dipun-tindakaken G4160	τῷ dhateng G3588	Ἰησοῦ. Gusti-Yésus G2424			

| Wong akeh mau tumuli padha nepsu banget, sarta padha rembugan bab apa kang bakal katindakake tumrap Gusti Yesus.

12	Ἐγένετο Dados G1096	δὲ nanging G1161	ἐν wonten-ing G1722	ταῖς ing G3588	ἡμέραις dinten G2250	ταύταις, punika G3778	ἐξελεῖν tindak G1831	αὐτὸν Panjenenganipun G0846		
	εἰς dhateng G1519	τὸ ing G3588	ὄρος redi G3735	προσεύξασθαι, ndedonga G4336	καὶ lan G2532	ἦν punika G1510	διανυκτερεύων ngrayah-dalu G1273	ἐν wonten-ing G1722	τῇ ing G3588	
	προσευχῇ pandongga G4335	τοῦ dhateng G3588	Θεοῦ. Gusti-Allah G2316							

| Kacarita ing nalika samana Gusti Yesus minggah ing gunung ndedonga; nganti sawengi natas anggone ndedonga.

13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ
lan nalika dados dinten nimbali para murid Panjenenganipun lan
[G2532](#) [G3753](#) [G1096](#) [G2250](#) [G4377](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G2532](#)

ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους
milih saking piyambakipun kalih-welas ingkang ugi rasul
[G1586](#) [G0575](#) [G0846](#) [G1427](#) [G3739](#) [G2532](#) [G0652](#)

ᾠνόμασεν;
dipun-namakaken
[G3687](#)

| Bareng wis raina para sakabate padha ditimbali, banjur dipilih rolas, kang padha dijenengake rasul, yaiku:

14 Σίμων ὃν καὶ ᾠνόμασεν Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
Simon ingkang ugi dipun-namakaken Pétrus lan Andréas sang sadhèrèk-jaler
[G4613](#) [G3739](#) [G2532](#) [G3687](#) [G4074](#) [G2532](#) [G0406](#) [G3588](#) [G0080](#)

αὐτοῦ; καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην; καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον;
piyambakipun lan lan Yakobus lan Yohanes lan lan Filipus lan lan Bartoloméus
[G0846](#) [G2532](#) [G2385](#) [G2532](#) [G2491](#) [G2532](#) [G5376](#) [G2532](#) [G0918](#)

| Simon, kang uga diparingi jeneng Petrus, lan Andreas sadulure Simon, Yakobus lan Yokanan, Filipus lan Bartolomeus,

15 καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν; καὶ Ἰάκωβον Ἀλφαίου; καὶ Σίμωνα τὸν
lan Matéus lan lan Tomas lan lan Yakobus Alfeus lan lan Simon ingkang
[G2532](#) [G3156](#) [G2532](#) [G2381](#) [G2532](#) [G2385](#) [G0256](#) [G2532](#) [G4613](#) [G3588](#)

καλούμενον Ζηλωτὴν;
dipun-wastani Zélot
[G2564](#) [G2207](#)

| Mateus lan Tomas, Yakobus anake Alfeus, lan Simon kang karan wong Zelot,

16 καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου; καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς ἐγένετο προδότης.
lan Yudas Yakobusipun lan lan Yudas Iskariot ingkang dados pengkhianat
[G2532](#) [G2455](#) [G2385](#) [G2532](#) [G2455](#) [G2469](#) [G3739](#) [G1096](#) [G4273](#)

| Yudas anake Yakobus lan Yudas Iskariot kang ing tembe laku cidra.

17 καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,
lan mandhap sesarengan piyambakipun jumeneng wonten-ing panggenan rata
[G2532](#) [G2597](#) [G3326](#) [G0846](#) [G2476](#) [G1909](#) [G5117](#) [G3977](#)

καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ
lan tiyang-kathah kathah murid Panjenenganipun lan lan gunggung kathah saking
[G2532](#) [G3793](#) [G4183](#) [G3101](#) [G0846](#) [G2532](#) [G4128](#) [G4183](#) [G3588](#)

λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας, καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου
bangsa saking sedaya ing Yudea lan lan Yérusalèm lan lan ing pasisir
[G2992](#) [G0575](#) [G3956](#) [G3588](#) [G2449](#) [G2532](#) [G2419](#) [G2532](#) [G3588](#) [G3882](#)

Τύρου, καὶ Σιδῶνος,
Tirus lan lan Sidon
[G5184](#) [G2532](#) [G4605](#)

| Sawise iku Gusti Yesus banjur mandhap kadherekake dening para sakabate, tumuli kendel ana ing sawijining papan kang rata, akeh banget wong kang banjur padha nglumpuk ana ing kono, para sakabat lan wong-wong liyane, kang teka saka ing tanah Yudea kabeh lan saka ing Yerusalem, sarta saka ing tanah pasisire Tirus lan Sidon.

18 οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων
 ingkang rawuh mirengaken Panjenenganipun lan kasarasakan saking ing sesakit
[G3739](#) [G2064](#) [G0191](#) [G0846](#) [G2532](#) [G2390](#) [G0575](#) [G3588](#) [G3554](#)

αὐτῶν. καὶ οἱ ἐνοχλοῦμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων
 piyambakipun lan para ingkang-dipun-ganggu saking roh najis
[G0846](#) [G2532](#) [G3588](#) [G1776](#) [G0575](#) [G4151](#) [G0169](#)

ἐθεραπεύοντο.

kasarasaken

[G2323](#)

Anggone padha mrana iku arep ngrungokake pangandikane lan supaya kawarasake lelarane, apadene wong-wong kang kasurupan ing roh reged iya padha kawarasake.

19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἄπτεσθαι αὐτοῦ; ὅτι
 lan sedaya sang tiyang-kathah madosi ndemèk Panjenenganipun amargi
[G2532](#) [G3956](#) [G3588](#) [G3793](#) [G2212](#) [G0680](#) [G0846](#) [G3754](#)

δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἴατο πάντα.
 panguwaos saking Panjenenganipun medal lan nyarasaken sedaya
[G1411](#) [G3844](#) [G0846](#) [G1831](#) [G2532](#) [G2390](#) [G3956](#)

Lan woh akeh iku mau kabeh padha mbudidaya bisane ndemek Panjenengane, awit banjur ana daya kang metu saka ing Panjenengane, temah kabeh padha diwarasake.

20 Καὶ αὐτὸς, ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς
 Lan Panjenenganipun ngangkat ing paningal Panjenenganipun dhateng para
[G2532](#) [G0846](#) [G1869](#) [G3588](#) [G3788](#) [G0846](#) [G1519](#) [G3588](#)

μαθητὰς αὐτοῦ, ἔλεγεν, Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι
 murid Panjenenganipun ngandika Rahayu para tiyang-mlarat amargi
[G3101](#) [G0846](#) [G3004](#) [G3107](#) [G3588](#) [G4434](#) [G3754](#)

ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.
 panjenengan-sedaya punika ing Kratoning Gusti Allah
[G5212](#) [G1510](#) [G3588](#) [G0932](#) [G3588](#) [G2316](#)

Gusti Yesus banjur mirsani para sakabate lan ngandika: "Rahayu kowe kang padha mlarat, amarga kowe kang padha nduweni Kratoning Allah.

21 μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι
 rahayu para ingkang-luwe sapunika amargi panjenengan-sedaya-badhe-wareg rahayu
[G3107](#) [G3588](#) [G3983](#) [G3568](#) [G3754](#) [G5526](#) [G3107](#)

οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.
 para ingkang-nangis sapunika amargi panjenengan-sedaya-badhe-gumujeng
[G3588](#) [G2799](#) [G3568](#) [G3754](#) [G1070](#)

Rahayu kowe kang saiki padha kaluwen, amarga kowe bakal padha kawaregan. Rahayu kowe kang saiki nangis, awit kowe bakal gumuyu.

22 μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι,
 rahayu panjenengan-sedaya nalika sengit panjenengan-sedaya para manungsa
[G3107](#) [G1510](#) [G3752](#) [G3404](#) [G4771](#) [G3588](#) [G0444](#)

καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν, καὶ ἐκβάλωσιν τὸ
 lan nalika misahaken panjenengan-sedaya lan ngina lan lan mbuwang ing
[G2532](#) [G3752](#) [G0873](#) [G4771](#) [G2532](#) [G3679](#) [G2532](#) [G1544](#) [G3588](#)

ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἔνεκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου;
 nami panjenengan-sedaya kados ala déning sang Putraning ing manungsa
[G3686](#) [G4771](#) [G5613](#) [G4190](#) [G1752](#) [G3588](#) [G5207](#) [G3588](#) [G0444](#)

Rahayu kowe, manawa marga saka Putraning Manungsa, kowe padha disengiti ing wong, disingkang-singkang sarta diwewada apadene jenengmu dianggep ala lan diemohi.

- 23 χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ σκιρτήσατε; ἰδοὺ γὰρ,
bingah-bingaha wonten-ing punika ing dinten lan mlumpat-mlumpata lah amargi
[G5463](#) [G1722](#) [G1565](#) [G3588](#) [G2250](#) [G2532](#) [G4640](#) [G3708](#) [G1063](#)
- ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ. κατὰ τὰ
ing pituwas panjenengan-sedaya kathah wonten-ing ing swarga makaten ing
[G3588](#) [G3408](#) [G4771](#) [G4183](#) [G1722](#) [G3588](#) [G3772](#) [G2596](#) [G3588](#)
- αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
sami amargi nindakaken dhateng nabi para rama piyambakipun
[G0846](#) [G1063](#) [G4160](#) [G3588](#) [G4396](#) [G3588](#) [G3962](#) [G0846](#)

Ing dina iku kowe padha bungah-bungaha lan suka-sukaa, amarga sanyata bakal gedhe ganjaranmu ana ing swarga; amarga para nabi iya digawe mangkono dening para leluhure.

- 24 Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν
Nanging bilai panjenengan-sedaya para tiyang-sugih amargi sampun-nampi ing
[G4133](#) [G3759](#) [G4771](#) [G3588](#) [G4145](#) [G3754](#) [G0568](#) [G3588](#)
- παράκλησιν ὑμῶν.
panglipur panjenengan-sedaya
[G3874](#) [G4771](#)

Nanging bilai kowe, heh, para wong sugih, awit kowe wis padha tanpa panglipur saka kasugihanmu.

- 25 οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι νῦν, ὅτι
bilai panjenengan-sedaya para ingkang-wareg sapunika amargi
[G3759](#) [G4771](#) [G3588](#) [G1705](#) [G3568](#) [G3754](#)
- πεινάσετε. οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι
panjenengan-sedaya-badhe-luwe bilai para ingkang-gumujeng sapunika amargi
[G3983](#) [G3759](#) [G3588](#) [G1070](#) [G3568](#) [G3754](#)
- πενθήσετε καὶ κλαύσετε.
panjenengan-sedaya-badhe-susah lan nangis
[G3996](#) [G2532](#) [G2799](#)

Bilai kowe, kang saiki wareg, amarga kowe bakal luwe. Bilai kowe, kang saiki gumuyu, amarga kowe bakal nandhang susah lan nangis.

- 26 οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν πάντες οἱ ἄνθρωποι, κατὰ
bilai nalika saé panjenengan-sedaya ngandika sedaya para manungsa makaten
[G3759](#) [G3752](#) [G2573](#) [G4771](#) [G3004](#) [G3956](#) [G3588](#) [G0444](#) [G2596](#)
- τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
ing sami amargi nindakaken dhateng nabi-palsu para rama piyambakipun
[G3588](#) [G0846](#) [G1063](#) [G4160](#) [G3588](#) [G5578](#) [G3588](#) [G3962](#) [G0846](#)

Bilai kowe, manawa wong kabeh padha ngalembana marang kowe, awit iya kaya mangkono iku panggawene para leluhure marang para nabi palsu.”

27 Ἄλλα ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν: Ἄγαπάτε τοὺς
 Nanging panjenengan-sedaya Aku-ngandika para ingkang-mirengaken Tresnaa dhateng
[G0235](#) [G4771](#) [G3004](#) [G3588](#) [G0191](#) [G0025](#) [G3588](#)

ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν
 mengsah panjenengan-sedaya saé nindakakena dhateng ingkang-sengit
[G2190](#) [G4771](#) [G2573](#) [G4160](#) [G3588](#) [G3404](#)

ὑμᾶς,
 panjenengan-sedaya
[G4771](#)

“Nanging kowe kang padha ngrungokake marang Aku, padha Dakpituturi: Padha tresnaa marang mungsuhmu, wong kang sengit marang kowe, padha becikana.

28 εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε περὶ τῶν
 berkahana dhateng ingkang-nyupatani panjenengan-sedaya ndedongaa kanggé para
[G2127](#) [G3588](#) [G2672](#) [G4771](#) [G4336](#) [G4012](#) [G3588](#)

ἐπηραζόντων ὑμᾶς.
 ingkang-nganiyaya panjenengan-sedaya
[G1908](#) [G4771](#)

Wong kang nyupatani kowe, padha suwunna berkah; wong kang sawenang-wenang marang kowe, padha dongakna becik.

29 τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, παρέχε καὶ τὴν
 dhateng-ingkang naruk panjenengan wonten-ing ing ripi ulunga ugi ing
[G3588](#) [G5180](#) [G4771](#) [G1909](#) [G3588](#) [G4600](#) [G3930](#) [G2532](#) [G3588](#)

ἄλλην; καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν
 sanèsipun lan saking sang ingkang-mendhet panjenengan ing jubah ugi ing
[G0243](#) [G2532](#) [G0575](#) [G3588](#) [G0142](#) [G4771](#) [G3588](#) [G2440](#) [G2532](#) [G3588](#)

χιτῶνα μὴ κωλύσης.
 rasukan sampun nampik
[G5509](#) [G3361](#) [G2967](#)

Sing sapa nangani pipimu sasisih, sisihe pisan ulungna, lan sing sapa ngrebut jubahmu, cikben ngepek kotangmu pisan.

30 παντὶ αἰτοῦντί σε, δίδου; καὶ ἀπὸ τοῦ
 dhateng-sedaya ingkang-nyuwun panjenengan maringia lan saking sang
[G3956](#) [G0154](#) [G4771](#) [G1325](#) [G2532](#) [G0575](#) [G3588](#)

αἵροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει;
 ingkang-mendhet ing panjenengan sampun nyuwun-wangsul
[G0142](#) [G3588](#) [G4674](#) [G3361](#) [G0523](#)

Wong kang njejaluk marang kowe, wenehana, lan aja njaluk baline marang darbekmu kang wis dijupuk ing wong.

31 καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
 lan kados kepengin supados nindakakena panjenengan-sedaya para manungsa
[G2532](#) [G2531](#) [G2309](#) [G2443](#) [G4160](#) [G4771](#) [G3588](#) [G0444](#)

ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.
 nindakakena piyambakipun semanten-ugi
[G4160](#) [G0846](#) [G3668](#)

Apa kang kokkarepake tumrap kang tumanduk marang kowe, iku iya tandukna marang wong.

32	καὶ lan G2532	εἰ manawi G1487	ἀγαπᾶτε tresna G0025	τοὺς dhateng G3588	ἀγαπῶντας ingkang-nresnani G0025	ὕμᾱς, panjenengan-sedaya G4771	ποία pundi G4169	
	ὕμῶν panjenengan-sedaya G4771	χάρις sih-rahmat G5485	ἐστίν? punika G1510	καὶ ugi G2532	γὰρ amargi G1063	οἱ para G3588	ἁμαρτωλοὶ tiyang-dosa G0268	τοὺς dhateng G3588
	ἀγαπῶντας ingkang-nresnani G0025	αὐτοὺς, piyambakipun G0846	ἀγαπῶσιν. nresnani G0025					

Sarta manawa kowe tresna marang wong kang nresnani kowe, iku apa jasamu? Amarga wong dosa iya padha nimbangi katresnaning liyan.

33	καὶ ugi G2532	γὰρ, amargi G1063	ἐὰν manawi G1437	ἀγαθοποιῆτε nindakaken-saé G0015	τοὺς dhateng G3588	ἀγαθοποιοῦντας ingkang-nindakaken-saé G0015	ὕμᾱς, panjenengan-sedaya G4771		
	ποία pundi G4169	ὕμῶν panjenengan-sedaya G4771	χάρις sih-rahmat G5485	ἐστίν? punika G1510	καὶ ugi G2532	οἱ para G3588	ἁμαρτωλοὶ tiyang-dosa G0268	τὸ ing G3588	αὐτὸ sami G0846
	ποιοῦσιν. nindakaken G4160								

Awit manawa kowe padha gawe becik marang kang mbeciki kowe, iku jasamu apa? Wong dosa rak iya padha tumindak mangkono.

34	καὶ lan G2532	ἐὰν manawi G1437	δανίσητε nyambutaken G1155	παρ' saking G3844	ῶν ingkang G3739	ἐλπίζετε ngarep-arep G1679	λαβεῖν, nampi G2983	ποία pundi G4169
	ὕμῶν panjenengan-sedaya G4771	χάρις sih-rahmat G5485	ἐστίν? punika G1510	καὶ ugi G2532	ἁμαρτωλοὶ tiyang-dosa G0268	ἁμαρτωλοῖς tiyang-dosa G0268	δανίζουσιν, nyambutaken G1155	
	ἵνα supados G2443	ἀπολάβωσιν nampi-wangsul G0618	τὰ ing G3588	ἴσα. sami G2470				

Lan maneh manawa kowe ngutang marang wong kanthi pangarah supaya oleh apa-apa saka dheweke, iku apa jasamu? Wong dosa rak iya padha ngutang marang padha wong dosa, supaya padha tampane.

- 35 πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ
 nanging tresnaa dhateng mengsah panjenengan-sedaya lan nindakakena-saé lan
[G4133](#) [G0025](#) [G3588](#) [G2190](#) [G4771](#) [G2532](#) [G0015](#) [G2532](#)
- δανίζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες; καὶ ἔσται ὁ μισθὸς
 nyambutakena boten-wonten ngarep-arep-wangsul lan badhe-dados ing pituwas
[G1155](#) [G3367](#) [G0560](#) [G2532](#) [G1510](#) [G3588](#) [G3408](#)
- ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ Ἰησοῦ;
 panjenengan-sedaya kathah lan panjenengan-sedaya-badhe-dados putra Inggang-Mahaluhur
[G4771](#) [G4183](#) [G2532](#) [G1510](#) [G5207](#) [G5310](#)
- ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ
 amargi Panjenenganipun asih punika dhateng para ingkang-boten-matur-nuwun lan
[G3754](#) [G0846](#) [G5543](#) [G1510](#) [G1909](#) [G3588](#) [G0884](#) [G2532](#)
- πονηροῦς.
 tiyang-ala
[G4190](#)

Nanging kowe, padha tresnaa marang satrumu, padha becikana sarta silihana tanpa pangarep-arep piwelase, temah bakal gedhe ganjaranmu, apamaneh kowe bakal padha dadi putraning Allah Kang Mahaluhur, amarga Panjenengane nindakake kasaenan marang wong kang padha ora weruh ing kabecikan lan para wong ala.

- 36 Γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς [καὶ] ὁ Πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων
 Dadosa welas-asih kados ugi sang Rama panjenengan-sedaya welas-asih
[G1096](#) [G3629](#) [G2531](#) [G2532](#) [G3588](#) [G3962](#) [G4771](#) [G3629](#)
- ἐστίν.
 punika
[G1510](#)

Kowe sing padha ambek welasan, kaya anggone Ramamu iya ambek welasan.”

- 37 καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε; καὶ μὴ καταδικάζετε,
 lan sampun ngadili lan boten badhe dipun-adili lan sampun ngukum
[G2532](#) [G3361](#) [G2919](#) [G2532](#) [G3756](#) [G3361](#) [G2919](#) [G2532](#) [G3361](#) [G2613](#)
- καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ
 lan boten badhe dipun-ukum ngaruntena lan
[G2532](#) [G3756](#) [G3361](#) [G2613](#) [G0630](#) [G2532](#)
- ἀπολυθήσεσθε.
 panjenengan-sedaya-badhe-dipun-apunten
[G0630](#)

“Aja padha ngukumi, supaya kowe iya ora bakal padha diukumi. Lan aja padha ngadili, supaya kowe iya ora padha diadili. Padha ngapuraa, supaya kowe iya diapura.

38 δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέτρον καλὸν, πεπαισμένον,
 Maringia lan badhe-dipun-paringi panjenengan-sedaya ukuran saé dipun-pencet
[G1325](#) [G2532](#) [G1325](#) [G4771](#) [G3358](#) [G2570](#) [G4085](#)

σεσαλευμένον, ὑπερεκχυννόμενον, δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον
 dipun-goyangaken luber badhe-dipun-paringaken dhateng ing pangkon
[G4531](#) [G5240](#) [G1325](#) [G1519](#) [G3588](#) [G2859](#)

ὑμῶν, ἦ γὰρ μέτρω μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται
 panjenengan-sedaya ingkang amargi ukuran ngukur badhe-dipun-ukur-wangsul
[G4771](#) [G3739](#) [G1063](#) [G3358](#) [G3354](#) [G0488](#)

ὑμῖν.
 panjenengan-sedaya
[G4771](#)

Padha weweha, supaya kowe iya diwenehi. Takeran kang apik, kang ditetel-tetel, kang dioyog lan kang luber, bakal kaesokake ing pangkonmu, amarga ukuran kang kokanggo ngukur, iku iya bakal kanggo ngukur kowe.”

39 Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι δύναται τυφλὸς,
 Ngandika nanging ugi pasemon piyambakipun Punapa saged tiyang-wuta
[G3004](#) [G1161](#) [G2532](#) [G3850](#) [G0846](#) [G3385](#) [G1410](#) [G5185](#)

τυφλὸν ὀδηγεῖν? οὐχὶ ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται?
 tiyang-wuta nuntun punapa-boten kekalih dhateng luwangan badhe-dhawah
[G5185](#) [G3594](#) [G3780](#) [G0297](#) [G1519](#) [G0999](#) [G1706](#)

Gusti Yesus banjur ngandika maneh marang wong-wong mau kalawan pasemon mangkene: “Wong picak apa bisa nuntun wong picak? Apa karone ora bakal kecemplung ing luwangan?”

40 οὐκ ἔστιν μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον; κατηρτισμένος δὲ
 boten wonten murid langkung tinimbang guru sampurna nanging
[G3756](#) [G1510](#) [G3101](#) [G5228](#) [G3588](#) [G1320](#) [G2675](#) [G1161](#)

πᾶς ἔσται, ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.
 sedaya badhe-dados kados sang guru piyambakipun
[G3956](#) [G1510](#) [G5613](#) [G3588](#) [G1320](#) [G0846](#)

Murid iku ora ngungkuli gurune, nanging sing sapa wis tamat pasinaone, bakal padha karo gurune.

41 Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
 Kénging-menapa nanging mirsani ing tatal ingkang wonten-ing ing mripat
[G5101](#) [G1161](#) [G0991](#) [G3588](#) [G2595](#) [G3588](#) [G1722](#) [G3588](#) [G3788](#)

τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ
 sang sadhèrèk panjenengan ing nanging glondhong ingkang wonten-ing ing
[G3588](#) [G0080](#) [G4771](#) [G3588](#) [G1161](#) [G1385](#) [G3588](#) [G1722](#) [G3588](#)

ἰδίῳ, ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς?
 piyambak mripat boten nggatosaken
[G2398](#) [G3788](#) [G3756](#) [G2657](#)

Yagene kowe nyumurupi tatal kang ana ing mripate sadulurmu, mangka glondhong kang ana ing mripatmu, kowe ora sumurup?

42	πῶς kados-pundi G4459	δύνασαι saged G1410	λέγειν ngandika G3004	τῷ dhateng G3588	ἀδελφῷ sadhèrèk G0080	σου, panjenengan G4771	Ἀδελφέ, Sadhèrèk G0080	ἄφες kepareng G0863		
	ἐκβάλλω kula-mbuwang G1544	τὸ ing G3588	κάρφος tatal G2595	τὸ ingkang G3588	ἐν wonten-ing G1722	τῷ ing G3588	ὀφθαλμῷ mripat G3788	σου, panjenengan G4771	αὐτὸς piyambak G0846	
	τὴν ing G3588	ἐν wonten-ing G1722	τῷ ing G3588	ὀφθαλμῷ mripat G3788	σοῦ panjenengan G4771	δοκὸν glondhong G1385	οὐ boten G3756	βλέπων? mirsani G0991	ὑποκριτά, tiyang-lamis G5273	
	ἔκβαλε bucala G1544	πρῶτον rumiyin G4412	τὴν ing G3588	δοκὸν glondhong G1385	ἐκ saking G1537	τοῦ ing G3588	ὀφθαλμοῦ mripat G3788	σοῦ, panjenengan G4771	καὶ lan G2532	τότε lajeng G5119
	διαβλέψεις badhe-saged-mirsani G1227	τὸ ing G3588	κάρφος tatal G2595	τὸ ingkang G3588	ἐν wonten-ing G1722	τῷ ing G3588	ὀφθαλμῷ mripat G3788	τοῦ sang G3588	ἀδελφοῦ sadhèrèk G0080	
	σου panjenengan G4771	ἐκβαλεῖν. mbuwang G1544								

| Kapriye dene kowe bisa tutur marang sadulurmu: Sadulur, tatal kang ana ing mripatmu iku dakilangane. Mangka glondhong kang ana ing mripatmu, kowe ora sumurup. Heh, wong lamis, glondhong kang ana ing mripatmu iku ilangana dhisik, temah kowe bakal bisa ndeleng kalawan cetha lan bisa ngilangi tatal kang ana ing mripate sadulurmu!"

43	Οὐ Boten G3756	γάρ amargi G1063	ἐστίν wonten G1510	δένδρον wit G1186	καλόν, saé G2570	ποιοῦν ngasilaken G4160	καρπὸν woh G2590	σαπρὸν; busuk G4550	οὐδὲ ugi-boten G3761	πάλιν malih G3825
	δένδρον wit G1186	σαπρὸν, busuk G4550	ποιοῦν ngasilaken G4160	καρπὸν woh G2590	καλόν; saé G2570					

| "Amarga ora ana wit kang becik kang metokake woh kang ala, lan iya ora ana wit kang ala kang metokake woh kang becik.

44	ἕκαστον saben G1538	γάρ amargi G1063	δένδρον, wit G1186	ἐκ saking G1537	τοῦ ing G3588	ἰδίου piyambak G2398	καρποῦ, woh G2590	γινώσκεται. dipun-terangi G1097	οὐ boten G3756	
	γάρ amargi G1063	ἐξ saking G1537	ἀκανθῶν eri G0173	συλλέγουσιν ngempalaken G4816	σῦκα, woh-ara G4810	οὐδὲ ugi-boten G3761	ἐκ saking G1537	βάτου grumbulan-eri G0942		
	σταφυλὴν woh-anggur G4718	τρυγῶσιν. ngundhuh G5166								

| Sabab saben wit iku ketitik saka wohe. Awit ora ana woh anjir dipethik saka tethukulan eri, lan ora ana woh anggur diundhuh saka grumbul eri.

- 45 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας
 sang saé tiyang saking ing saé simpenan ing manah
[G3588](#) [G0018](#) [G0444](#) [G1537](#) [G3588](#) [G0018](#) [G2344](#) [G3588](#) [G2588](#)
- «αὐτοῦ», προφέρει τὸ ἀγαθόν; καὶ ὁ πονηρὸς, ἐκ τοῦ
 piyambakipun ngetokaken ingkang saé lan sang ala saking ingkang
[G0846](#) [G4393](#) [G3588](#) [G0018](#) [G2532](#) [G3588](#) [G4190](#) [G1537](#) [G3588](#)
- πονηροῦ, προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ περισσεύματος καρδίας,
 ala ngetokaken ingkang ala saking amargi kalangkungan manah
[G4190](#) [G4393](#) [G3588](#) [G4190](#) [G1537](#) [G1063](#) [G4051](#) [G2588](#)
- λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.
 ngandika ing tutuk piyambakipun
[G2980](#) [G3588](#) [G4750](#) [G0846](#)

Wong kang becik iku metokake barang kang becik saka ing simpenaning atine kang becik, dene wong kang ala iku metokake barang kang ala saka ing simpenaning atine kang ala. Sabab kang diucapake dening cangkem, iku mbludag saka ing sajroning ati.”

- 46 Τί δέ με καλεῖτε Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἄ
 Kénging–menapa nanging Aku nimbali Gusti Gusti lan boten nindakaken punapa
[G5101](#) [G1161](#) [G1473](#) [G2564](#) [G2962](#) [G2962](#) [G2532](#) [G3756](#) [G4160](#) [G3739](#)
- λέγω?
 Aku–ngandika
[G3004](#)

“Geneya kowe kok nyebut Aku: Gusti, Gusti, mangka kowe padha ora nglakoni pituturKu?”

- 47 Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με, καὶ ἀκούων μου τῶν
 Sedaya ingkang rawuh dhateng Kawula lan mirengaken Kawula ing
[G3956](#) [G3588](#) [G2064](#) [G4314](#) [G1473](#) [G2532](#) [G0191](#) [G1473](#) [G3588](#)
- λόγων, καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίτι
 pangandika lan nindakaken punika badhe–kula–tedahaken panjenengan–sedaya sinten
[G3056](#) [G2532](#) [G4160](#) [G0846](#) [G5263](#) [G4771](#) [G5101](#)
- ἐστὶν ὁμοιος.
 punika sami
[G1510](#) [G3664](#)

Saben wong kang marani Aku lan ngrungokake pituturKu sarta ditindakake -- kowe Daksumurupake wong iku kena dipadhakake sapa --.

- 48 ὁμοίος ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν,
 sami punika tiyang mbangun griya ingkang ngeduk lan nglebet
[G3664](#) [G1510](#) [G0444](#) [G3618](#) [G3614](#) [G3739](#) [G4626](#) [G2532](#) [G0900](#)
- καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν; πλημμύρης δὲ γενομένης,
 lan masang pondasi wonten–ing ing watu banjir nanging dados
[G2532](#) [G5087](#) [G2310](#) [G1909](#) [G3588](#) [G4073](#) [G4132](#) [G1161](#) [G1096](#)
- προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι
 nabrak sang lèpèn ing griya punika lan boten kuwat goyah
[G4366](#) [G3588](#) [G4215](#) [G3588](#) [G3614](#) [G1565](#) [G2532](#) [G3756](#) [G2480](#) [G4531](#)
- αὐτήν, διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσθαι αὐτήν.
 punika awit ing saé dipun–bangun punika
[G0846](#) [G1223](#) [G3588](#) [G2573](#) [G3618](#) [G0846](#)

Iku padhane kaya wong kang ngedegake omah: Wong iku gawe kalenan kang jero, sarta pandhemene kapasang ing padhasan. Bareng ana banjir lan banjir mau nrajang omah iku, omah iku ora bisa gonjing amarga santosa banget.

49 ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ
sang nanging mireng lan boten nindakaken sami punika tiyang
[G3588](#) [G1161](#) [G0191](#) [G2532](#) [G3361](#) [G4160](#) [G3664](#) [G1510](#) [G0444](#)

οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου; ἧ προσέφηξεν
sampun-mbangun griya wonten-ing ing siti tanpa pondasi ingkang nabrak
[G3618](#) [G3614](#) [G1909](#) [G3588](#) [G1093](#) [G5565](#) [G2310](#) [G3739](#) [G4366](#)

ὁ ποταμός, καὶ εὐθὺς συνέπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας
sang lèpèn lan sanalika ambruk lan dados ing karisakan sang griya
[G3588](#) [G4215](#) [G2532](#) [G2112](#) [G4098](#) [G2532](#) [G1096](#) [G3588](#) [G4485](#) [G3588](#) [G3614](#)

ἐκεῖνης, μέγα.
punika ageng
[G1565](#) [G3173](#)

Nanging sing sapa ngrungokake pituturKu mangka ora dilakoni, iku padhane kaya wong kang ngadegake omah tanpa pandhemen. Bareng ana banjir kang nrajang, omah iku ambruk, sarta banget rusake omah iku.”